

Baltasar Porcel, cin

El dia 1 de juliol farà cinc anys de la mort de Baltasar Porcel, un dels autors més torrencials, espectaculars i vitalistes de les lletres catalanes contemporànies. Un lustre després, Porcel encara està present a les llibreries, se'n prepara una gran exposició i un espai cultural a Andratx, lloc on va néixer.

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Tot i que va morir prematurament l'any 2009, amb 72 anys, l'arc creatiu que dibuixa l'obra de Baltasar Porcel recorre pràcticament mig segle. L'escriptor mallorquí es va estrenar el 1959 amb l'obra de teatre *Els condemnats*, però dos anys més tard debutava en la novel·la amb *Solnegre* (1961), gènere que des de llavors compaginaria amb els llibres de viatges, la narrativa breu i diversos formats periodístics: reportatges, entrevistes i, durant anys, una columna diària a *La Vanguardia*.

“Un dels aspectes més admirables de Porcel és la seva increïble vocació. Per sobre de tot, ell vol construir una obra”, explica el crític Julià Guillamon, que prepara una exposició sobre l'autor que es podrà veure a Palma i a Barcelona l'any 2015 i el 2016, respectivament. “És un dels autors transcendents de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX”, valora Emili Rosales, actual director editorial de Grup 62 i fins fa poc responsable de Destino, on s'havien publicat diversos títols de l'obra de Porcel. “Ha tingut una posició molt forta a l'entorn català. A la dècada dels 60 i dels 70 també va tenir molta incidència a Madrid, en un moment d'una gran permeabilitat de la cultura catalana en la cultura espanyola –afegeix el periodista i novel·lista Sergio Vila-Sanjuán, que prepara un assaig biogràfic sobre Porcel per a l'any vinent–. Durant els últims anys hauria hagut de tenir més reconeixements. A diferència de Martí de Riquer o de Joan Perucho, no se li va donar el Premi Nacional de les lletres espanyoles, i se'l mereixia”.

Un Porcel a la Camilleri
Una ‘nouvelle’ protagonitzada per Josep Pla, a Edicions 62

Cinc anys després de la seva mort, hi ha diverses iniciatives que volen continuar mantenint viu el llegat de l'escriptor. La més immediata és l'edició de *Josep Pla investiga un crim al delta de l'Ebre*. “Porcel va escriure aquest relat fa una dècada –recorda Rosales–. Feia anys que visitàvem sovint el Delta, anàvem a Sant Carles de la Ràpita amb motiu de la publicació d'algun llibre o simplement ens hi vàiem. Aquestes experiències li van activar la creativitat i va escriure un relat situat en una finca costanera a prop de la Ràpita en què es feia una reunió social important la nit prèvia a la mort de Franco, i on els seus participants

JOSEP PLA INVESTIGA UN CRIM AL DELTA DE L'EBRE
BALTASAR PORCEL
EDICIONS 62
116 PÀG./12 €

assisteixen a un crim”. Quan Rosales va llegir el text i el va comentar amb l'autor, ell li va dir que la narració es convertiria en novel·la. “Va reprendre la història després d'*Olympia a mitjanit* (2004), i acabaria formant part de la seva última novel·la, *Cada castell i totes les ombres* –resumeix l'editor, que considera que la *nouvelle* és una molt bona porta d'entrada a l'univers porcelià per diversos motius:– descriu un espai singular en un moment crític de la història del país, ho fa a través de personatges molt interessants i amb un estil d'una gran força plàstica”.

Vila-Sanjuán sintetitza l'esperit de la *nouvelle* dient que és un *thriller* a la Camilleri. “Durant els últims anys va fer un intent d'acostar-se a la literatura popular i de gènere –diu–. Havia sigut un gran fan d'Alexandre Dumas, John Le Carré, Frederick Forsyth... i un dia em va comentar que hauria volgut fer una novel·la policíaca protagonitzada per una galerista a Nova York. Porcel havia començat amb una concepció molt transcendental de la literatura, però al final de la seva vida tenia ganes de provar una narrativa més lúdica i orientada al lector. Era una via nova que sospito que hauria continuat treballant si no hagués mort mesos després de publicar *Cada castell i totes les ombres*”.

Una doble exposició

Palma i Barcelona, escenaris d'un gran homenatge

Julià Guillamon serà l'encarregat de comissariar una mostra sobre Baltasar Porcel, produïda per la Institució de les Lletres Catalanes i amb la col·laboració de La Caixa, que serà inaugurada la tardor del 2015 al CaixaForum de Palma i que viatjarà la primavera del 2016 al Palau Robert de Barcelona. “La idea que tinc vol explorar tres aspectes –explica–. El primer és el món d'Andratx, que Porcel converteix en literatura. El segon, la relació amb el món periodístic: m'interessa molt com documenta la Catalunya de la dècada dels 60 fent entrevistes molt descarades i a la contra dels personatges, amb acotacions molt dures. El tercer apartat s'ocuparà de les obres de crítica social, que comença a escriure a finals dels 80 i que arriben fins al final de la seva obra”. L'exposició havia estat vinculada a l'Arts Santa Mònica, llavors dirigit per Vicenç Altaió, però abans de posar-se en marxa, els canvis que va viure el museu

van reorientar-ne el discurs, i es va acabar paralitzant fins que la Institució de les Lletres Catalanes –actualment dirigida per Laura Borràs– n'ha agafat el timó. “Una de les gràcies que té Porcel és la torrencialitat –opina Guillamon–. Hi ha novel·les com *L'emperador o l'ull del vent* que són una descàrrega molt potent. Si fos un quadre, seria un gran fresc històric de 20 metres”. D'entre la producció de Porcel, el crític també destaca les novel·les *Solnegre* (1961), *Cavalls cap a la fosca* (1975), *El divorci de Berta Barca* (1989) i *El cor del senyalar* (2000).

a
llegim

46-47

● Jaume Coll escriu sobre el centenari de 'La paraula en el vent', de Josep Carner ● RBA publica contes de Ray Bradbury

48-49

● Víctor Obiols reivindica la poesia de Jordi Jové ● Edicions de 1984 presenta 'A l'oest de Roma', de John Fante

...c anys després

L'ESCRITOR MALLORQUÍ FOTOGAFIAT A LA PEDRERA L'ANY 2007, POC ABANS DE PUBLICAR 'CADA CASTELL I TOTES LES OMBRES' F. MELCION

de la correspondència, documentació sobre les diverses editorials amb què va tractar i també papers de l'etapa com a fundador i president de l'Institut Europeu de la Mediterrània, que enguany celebra el 25è aniversari”.

L'assaig biogràfic pendent

Sergio Vila-Sanjuán hi treballa des de fa dos anys

Fa més de quatre dècades que Sergio Vila-Sanjuán conviu amb l'escriptor mallorquí. Hi va arribar l'any 1970, amb 13 anys. “Vaig llegir *Cien españoles y Dios*, de José María Gironella, i la meua fe religiosa del moment va quedar tocada després de llegir la visió materialista de Porcel –recorda–. Tres anys després el vaig descobrir com a novel·lista amb *Difunts sota els ametllers en flor*”. A finals dels 80 van començar a veure's per dinar cada mig any, aproximadament. “La contradicció era una de les claus de l'existència i de la cultura, per a Porcel: deia que quan som una cosa també som part de la seva idea contrària. En aquest sentit, Heràclit i el pensament xinès li eren molt importants”, diu.

Vila-Sanjuán treballa en un assaig biogràfic sobre Porcel des de fa un parell d'anys. Els grans eixos del llibre seran la ficció, el periodista i viatger, i la seva relació amb el poder. “Des del primer moment i sense renunciar a una visió crítica vol indagar en els mecanismes del poder –sintetitzat–. En la seva obra periodística, aquesta anàlisi ja surt a la dècada dels 60, quan va entrevistar Serrano Suñer o Porcioles. En les novel·les apareix a partir de finals dels 80, amb *El divorci de Berta Barca*, i l'interès es manté fins al final”.

La vigència de l'autor

Del llibre inèdit sobre Pla a la presència de la seva obra

Encara queda pendent de publicar un volum inèdit que recolliria les cartes que Porcel es va enviar amb Josep Pla i les entrevistes que l'un va fer a l'altre i viceversa. L'autor va pensar una versió primerenca del llibre a la dècada dels 80, però caldria actualitzar-la amb les nombroses columnes d'opinió que va dedicar-li fins a la seva mort. El projecte, de moment, està aturat.

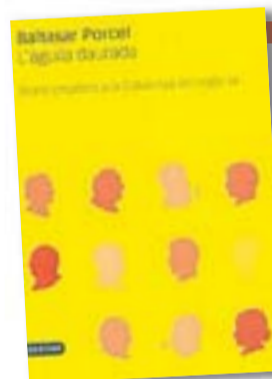
L'obra de Porcel passa per un moment de consolidació? “En català ens costa tenir clàssics perdurables –opina Melcion Comes, un dels pocs autors joves que es reconeix influït per l'autor–. Tenir a l'abast la seva obra i a un preu assequible costa. A més, en el cas de Porcel em fa l'efecte que la crítica ha valorat molt bé la part primerenca de la seva obra, però en canvi les novel·les on satiritza Catalunya són menys ben rebudes. A l'autor mallorquí se'l tanca en un cert tipisme, i això no em sembla bé”. Guillaumon diu que, en general, quan un escriptor català mor “desapareix del mapa literari”. I afegeix: “És un autor molt vivent, però no és gaire present”.

QUATRE CARES DE L'OBRA DE PORCEL

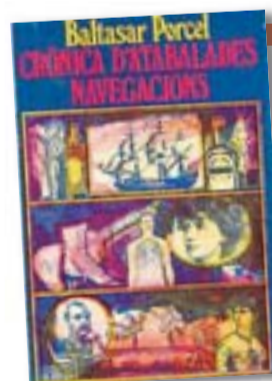
El mite d'Andratx

Va començar escrivint teatre a finals dels 50. Amb poc més de 20 anys havia estrenat *Els condemnats* (1960) i *La simbomba fosca* (1962). Paral·lelament publicaria les primeres novel·les. A *Solnegre* (1961), *Els escorpins* (1965) i *Els argonautes* (1968) –entre d'altres– desenvolupava el mite d'Andratx, que continuaria creixent a *Les primaveres i les tardors* (1985) i *El cor del senglar* (2000).

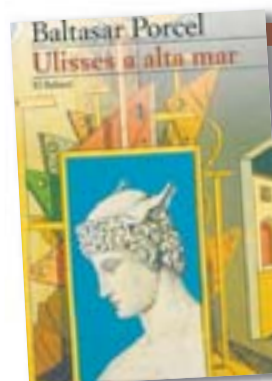
El periodisme

A més de la columna diària que va mantenir durant anys a *La Vanguardia*, Porcel va fer una irrupció molt potent en el periodisme català dels 60, sobretot des de les revistes *Destino* i *Serra d'Or*. A *L'aguila daurada* (2003) va recollir una part de les entrevistes de l'època a personatges com Salvador Dalí, Caterina Albert, Josep Carner i Mercè Rodoreda.

El viatge

Una de les grans passions de l'escriptor van ser els viatges. Van ser matèria de nombrosos articles i d'algun pròleg, però també de llibres com *Crònica d'atabalades navegacions* (1971), *Camins i ombres* (1977), *Les illes encantades* (1984) i *Mediterrània. Onatges tumultuosos* (1996), un dels seus textos més importants, èpic, vigorós i encara ara fascinant.

La Catalunya d'ara

“Per a un autor com Porcel, que en diversos llibres es va dedicar a fer un retrat de la societat catalana, llegir-los ara permet veure el canvi vertiginós que s'ha donat en aquests últims cinc anys”, diu Guillaumon. Entre les novel·les en què explora el seu present destaquen *Ulisses a alta mar* (1997) i *Olympia a mitjanit* (2004).

Andratx, de mite a espai

La localitat mallorquina acollirà un espai dedicat a l'escriptor

La creació de l'Espai Baltasar Porcel d'Andratx va ser aprovada per unanimitat pel ple de l'Ajuntament de la localitat al mes de gener. Vol ser un punt de visita obligat per als estudiants mallorquins, una parada ineludible per als turistes forans i autòctons i es convertirà en el centre cultural de la població, segons explica la família de l'autor. És probable que una part del material de la doble mostra de Palma i de Barcelona pugui acabar sent-hi exposat.

Per aquest motiu, una possible inauguració de l'Espai Baltasar Porcel seria durant el segon semestre del 2016, convertint el mite literari d'Andratx –present en un nombre considerable de novel·les– en homenatge físic i epicentre dels estudis en l'escriptor.

Molt abans que això passi, l'Arxiu Nacional de Catalunya ha de formalitzar la cessió del fons Porcel a la institució, que inclou –sempre segons fonts familiars de l'escriptor– “una gran part de les col·laboracions periodístiques, galerades i manuscrits corregits i esmenats, una part